

PORODNIČKE OPERACIJE

Dubravko Habek i suradnici

Praktično porodništvo kao manualna vještina neizostavni je dio medicinske struke koji je nažalost tijekom posljednjih desetljeća nepravedno zanemaren u svim svojim mogućnostima, a za što postoje dva temeljna razloga: prvi je prirodna i nadasve opravdana želja svakog roditelja za potpuno zdravim potomstvom te želja svakog porodničara za najboljim mogućim i nekompliciranim ishodom trudnoće. Drugi razlog su teške forenzičke implikacije vezane za poremećen ishod trudnoće i poroda, odnosno za posljedične dugoročne zdravstvene komplikacije po majku a naročito po novorođeno dijete. Ova dva razloga odgovorna su za široko prihvaćen i liberaliziran stav širom svijeta o »sigurnom porodu«, od strane porodničara a isto tako i od strane roditelja. Samim time razvijaju se dvije medicinski paradoksalne i sada već skoro neprihvatljive situacije koje su uzročno povezuju jedna sa drugom. Naime, kao prvo, znakovito se liberaliziraju indikacije i povećava broj carskih rezova kao »sigurnijeg« načina rađanja a pogotovo kod stava zatkom, u blizanačkoj trudnoći, u trudnoćama nakon medicinski potpomognute plodnje, te u slučajevim prethodnog poroda dovršenog carskim rezom. Kao drugo, odnosno posljedica prvoga, nadasve je smanjena mogućnost za vaginalni porod u navedenim rizičnim slučajevima. U praktičnom i edukacijskom smislu to znači nedovoljan broj raspoloživih slučajeva za učenje, izvođenje i održavanje klasičnih porodničkih vještina kao svakodnevne prakse. Nažalost, osobitosti porodništva kao struke i uvijek nazočna nepredviđiva hitna stanja ne biraju ni vrijeme ni osobe, pa je zahtjevnost za postojanjem izvježbanih iskusnih porodničara jedino što je u svemu ovome ostalo nepromijenjeno i nadalje jednako potrebno.

Stručni urednik knjige »Porodničke operacije« je dr. sc. Dubravko Habek koji je i napisao 13 poglavlja, dok su ostali autori, ponajvećma s klinike Sv. Duh napisali preostalih 15 poglavlja. Knjiga ima 287 stranica, funkcionalno podijeljena u 28 poglavlja koja su ilustrirana sa 132 crno bijele i 50 slika u boji. Na kraju svakoga poglavlja je literatura, a na kraju knjige uređeno kazalo bitnih pojmova. Izdavač je »Medicinska naklada« u Zagrebu. Knjiga je namijenjena specijalizantima i specijalistima ginekologije i opstetricije i ujedno je nastavni tekst za istoimeni poslijediplomski tečaj I. kategorije iz praktičnog porodništva.

Gradivo je organizirano u 28 velikih poglavlja, od kojih većina ima nekoliko potpoglavlja odnosno naknadno razdijeljenih tematskih cjelina. Prvih 6 poglavlja predstavlja zapravo uvodni dio koji obuhvaća klasičan povijesni osvrt, zatim detaljno razrađenu strukturu i topografsku anatomiju ženskog reproduktivnog sustava,

zdjelice i trbušne stijenke, anesteziju, analgeziju, reanimaciju i postoperacijsku skrb, te pregled kiruško-porodničkog instrumentarija i šivaćeg materijala. Nakon toga slijede 22 poglavlja isključivo vezana za invazivne dijagnostičke i terapijske zahvate tijekom trudnoće, odnosno klasične porodničke operacije. Poglavlja su poređana slijedom koji je kronološki sukladan napredovanju trudnoće, odnosno od samog početka trudnoće do babinja, počev s praktičnim metodama izvantjelesne oplodnje, nadalje preko svih suvremenih i kod nas izvedivih zahvata tijekom trudnoće, zatim operacijama koje se izvode tijekom samog završetka trudnoće odnosno poroda, te na kraju zahvatima i intervencijskim postupcima u babinju.

Publikacije iz područja povijesti medicine strast su urednika ove knjige pa je jezgrovitost, taksativnost i princip »ničega previše-ničega premalo« glavna odlika *uvodnog poglavlja*. *Drugo poglavlje* sadržava detaljan prikaz *strukturne i topografske anatomije* uključno s prikazom segmentalne dermatomske inervacije. Na prvi pogled bi se moglo zaključiti da je čak i predetaljno obrađeno gradivo, ali s obzirom da kompletna anatomija mora biti sagledana s kiruško-rekonstruktivnog i anesteziološkog gledišta mišljenja smo da nema zamjerki.

Iz pera kliničkog anesteziologa s velikim iskustvom upravo u području opstetričke anestezije nastala su tri sljedeća poglavlja, bez kojih ova knjiga ne bi imala praktični značaj koji je bio temeljna intencija autora. Radi se o poglavljima iz područja *anestezije, reanimacije i postoperacijskog nadzora* koja predstavljaju jedinstvenu cjelinu intenzivne medicinske skrbi s nizom shematski prikazanih postupnika za postupanje u kritičnim situa-

cijama. Metodama regionalne analgezije i anestezije u opstetriciji pridan je poseban značaj što je sukladno naj-suvremenijim pravilima struke. Prikazane su jezgrovito sistemom preglednih natuknica sa svim prednostima, nedostacima, indikacijama i kontraindikacijama. Posebno je vrijedno naglasiti sustavni prikaz svih raspoloživih medikamenata i infuzijskih nadomjesnih pripravaka nalik na najbolje farmakoterapijske priručnike.

Poglavlje 6. pod nazivom »Kirurški (porodnički) instrumenti i šivaći materijal«, pregledan je prikaz, klasifikacija i nazivlje klasičnog kirurškog i posebno opstetričkog instrumentarija potrebnog u opstetričkim zahvatima. Posebnost ovog poglavlja je usporedni prikaz američke i europske farmakopeje za mjere i specifikaciju kirurških niti, te instruktivan ilustrirani prikaz kirurških čvorova i načina šivanja.

U poglavlju 7. »Tehnike postupaka medicinski potpomognute oplodnje« tematika je obrađena jasno i jednostavno, isključivo s praktičnog gledišta manualnog izvođenja postupaka inseminacije, izvantjelesne oplodnje i prijenosa zametaka, dok je *poglavlje 8.* »Liječenje izvanmaternične trudnoće« našlo u ovoj knjizi svoje mjesto iako nema izravne veze s praktičnim porodničkim vještinama. Međutim, svojim sadržajem ova je knjiga i djelomičan preglednik hitnih stanja u području ginekologije i opstetricije, pa možemo prihvatiti da je ovaj ne preopširan prikaz ekspektativnih, medikamentoznih i kirurških postupaka za rješavanje izvanmaternične trudnoće unutar sadržaja ove knjige. Nedostaje prikaz postupaka kod liječenja abdominalne trudnoće.

Poglavlje 9. »Invazivni antenatalni postupci« obuhvaća područje invazivne antenatalne dijagnostike i fetalne terapije. Detaljno su teorijski i praktično prikazani invazivni zahvati iz područja prenatalne dijagnostike (amniocenteza, biopsija korionskih resica, kordocenteza, celocenteza) sa svim indikacijama, kontraindikacijama, pripadajućim instrumentarijem i tehnikama izvođenja, te s »evidence-based« prikazom intraoperacijskih komplikacija, posljedičnih rizika i eventualnih dugoročnih komplikacija. Na kraju poglavlja slijedi samo kratak prikaz prepartalne amnioinfuzije kao terapijskog zahvata i selektivnog fetocida kao eugeničkog zahvata. Tematika je detaljno obrađena, odabir prikazanih zahvata prilagođen je trenutačnim mogućnostima naših klinika i bolnica, a citiran je i respektabilan broj (ukupno 52) recentnih referenci iz literature.

Kontroverze oko izvođenja »serklaže« i stavovi »pro et contra« neizostavan su dio suvremenih stručnih skupova iz područja perinatalne medicine pa je ovo *10. poglavlje* već samim time atraktivno. Jasno su prikazani suvremeni stavovi, randomizirane studije glede indikacija i kontraindikacija, kao i novi kvantitativni kriteriji u procjeni insuficijencije vrata maternice (ultrazvučna cervikometrija). Najčešće primjenjivane inačice opšivanja vrata maternice praktično su opisane i tekst je popraćen lako razumljivim crtežima o samoj tehnici izvođenja.

Poglavlje 11. »Dilatacijska metode vrata maternice i koštanog dijela porodnog kanala« i *poglavlje 12.* »Eva-

kuacija materišta, kiretaža i kiraža« jedno su od osnovnih operacijskih zahvata u ginekološko-porodničkoj praksi; opisani dovoljno jasno sa pripadajućim ilustracijama, s posebnim osvrtom na suvremene stavove glede kiretaže kod zadržanog ili nekompletnog pobačaja (MIST trial). Nedostaje dio o operacijskom liječenju mole hidatidoze.

Poglavljem 13. »Okreti ploda«, zapravo počinje niz poglavlja iz područja praktične opstetricije u užem smislu. Sam pojam okreta ploda primarno upućuje čitatelja na pojam vanjskog okreta kod stava zatkom, iako poglavlje obrađuje i kombinirani odnosno unutarnji okret s primjerenim ilustracijama za izvođenje zahvata. Vanjski okret kod stava zatkom srazmjerno je jednostavan i uz današnje metode fetalnog nadzora dovoljno siguran zahvat kojim se učinkovito može smanjiti broj poroda u stavu zatkom, broj carskih rezova zbog stava zatkom i uz to pripadajuće komplikacije. U tekstu naveden izraz »okretanje u pravcu kazaljke na satu ili obrnuto« neiskusnom opstetričaru može biti nejasan glede odabira smjera vanjskog okreta. Srećom, jasne ilustracije koje prikazuju vanjski okret po razdjelima dovoljne su za razumijevanje izvođenja okreta i razlikovanja u kojem smjeru treba izvoditi okret, ovisno o smjeru mobilizacije zatka iz zdjelišta. Ako smo objektivni u procjeni udjela stava zatkom u povećanom broju carskih rezova i ako smo svjesni rizika koje nosi vaginalni porod u stavu zatkom, onda slobodno možemo reći da je vanjski okret najbolji primjer kako nepravedno »zaboravljene« praktične porodničke vještine mogu poboljšati perinatalni ishod.

Poglavlje 14. »Ručna ekstrakcija djeteta« daje teoretski i ilustracijski jasan prikaz jedne od najzahtjevnijih manualnih vještina u vođenju vaginalnog poroda, a obično se nadovezuje na prije spomenuti unutarnji okret. Hvale je vrijedan podsjetnik na moguću perakutnu kratkotrajnu tokolizu sublingvalnim nitroglicerinom radi lakšeg izvođenja okreta i ekstrakcije!

U poglavlju 15. pod nazivom »Porod vakuum ekstrakcijom i forcepsom« sadržan je tekst o neizbježnom »nužnom zlu« u opstetričkoj praksi, kao što su vaginalni porodi vakuumskom ekstrakcijom ili porodničkim kliještima (forcepsom). Incidencija ovako završavanih vaginalnih poroda je u padu, naročito forcepsa koji se danas uglavnom primjenjuje sporadično ili nikako. Sam autor navodi da je tekst ove knjige svehrvatskog karaktera, autori i koautori su stručnjaci koji možda srećom nisu imali priliku rutinski dovršavati porode forcepsom, pa stoga opis izvođenja različitih metoda forcepsa treba potražiti u starijim klasičnim udžbenicima praktične opstetricije. Akademsko i neiskusveno nabranje i opisivanje kompliciranih metoda forceps-ekstrakcije nije smatrao primjerenim. Detaljnije je opisan jedino forceps kod zastoja poroda u ličnom stavu što je danas jedina suvremna indikacija za porod forcepsom. Za razliku od forcepsa, metode tzv. poštednog, izlaznog, niskog ili zaštitnog vakuuma nalaze primjenu u rutinskoj praksi i detaljno su tehnički objašnjene zajedno s raspoloživim vrstama »soft-cup«-ova na svjetskom tržištu, indikacijama, kontraindikacijama i komplikacijama.

Poglavlje 16. »Instrumentalna ekstrakcija djeteta (Gauss-Willett) i traksijska ekstrakcija za nožicu«, tematska je jedinica za koju možemo reći da spada u povijest opstetričke prakse i više se takvi zahvati na živoj djeci ne izvode. Međutim, tehnički je poželjno znati izvođenje traksijske ekstrakcije za nožicu jer će takav zahvat ponekad biti nužno rješenje prvenstveno u interesu majke kod krvareće rubne posteljicu ili placente previje.

Učestalost izvođenja, vrste i tehnika epioziotomije, te reparacija po epiziotomiji – prikazani su u *17. poglavlju o epiziotomiji* na konvencionalan način. Uvodni dio poglavlja posvećen je suvremenim stavovima po pitanju izvođenja epiziotomije, a u ozračju »prirodnog rađanja«, gdje je jasno zauzet stav da rutinska epiziotomija definitivno nije medicinski opravdana.

U *poglavlju 18. »Intrapartalni zahvati«:* amniotomija, amnioinfuzija, repozicija ispale ručice i pupkovine, unutarnja rotacija glavice po Liepmannu – prikazani su po uzoru na klasične opstetričke udžbenike. Vrijedno je posebno istaknuti prikaz intraportalne amnioinfuzije s obzirom da se to u nas iznimno rijetko ili nikada ne primjenjuje. U svijetu je prihvaćena kao učinkovita intraterina reanimacija ploda kod varijabilnih CTG decelelacija i oligohidramnija, posljedičnim smanjenjem broja carskih rezova u toj skupini pacijentica.

Poglavlje 19. »Porodničke operacije pri vaginalnom rađanju djeteta u stavu zatkom« moglo bi se izdati kao posebno »pocket-book« izdanje za vaginalno vođenje poroda u stavu zatkom, a kojeg bi svaki specijalizant mogao nositi u džepu radne odore. Naime sve varijacije poroda na zadak, od pasivnog načina s minimalno asistiranim pristupom do aktivnih metoda ručne pomoći, prikazane su s primjerenim i jasnim ilustracijama, uključivo tablično-shematski usporedni prikaz biomehanike rađanja i tehnike oslobađanja ramena i glavice kod različitih oblika ručne pomoći. Poseban značaj poglavlju daje originalan iskustveni prilog autora o konverziji iz stava zatkom u stav glavom stimulacijskim metodama akupunture ili moksibustije specifičnih tjelesnih točaka majke (uspješnost 50–90%).

Sljedeće, *20. poglavlje »Porodničke operacije kod distocije fetalnih ramena«* je još jedno od poglavlja za koje možemo reći da je pravi primjer kako izvježban i iskusan opstetričar, te pravilno odabrana manualna opstetrička tehnika imaju izravan utjecaj na ishod majke i djeteta. Iako u mnogim starim klasičnim opstetričkim priručnicima i udžbenicima distocija ramena uopće nije razrađena kao problem, zahvati za oslobađanje ramena danas su imperativ praktičnog porodništva i učinkovito sredstvo za smanjanje broja instrumentalno odnosno operacijski dovršenih poroda.

Iako je *21. poglavlje o embriotomijama* dovoljno detaljno tekstualno i ilustracijski razrađeno, predstavlja samo povijesni osvrt na zahvate koji se danas više ne izvode. Kako sam autor navodi – spominju se iz akademskog značaja i povijesne reminiscencije.

Poglavlje 22. pod nazivom »Porodnički zahvati kod zaostalih sekundina« kompletan je i instruktivan prikaz klasičnih načina za rješavanje problema zaostale posteljice ili plodovih ovoja. Poseban značaj poglavlju daju originalni rezultati i vlastito iskustvo autora u tehnicima intraumbilikalne injekcije oksitocina kod zaostale posteljice.

Carski rez, najveća instrumentalno-manualna operacija u porodništvu zaslužila je i primjeren udio u sadržaju ove knjige u *poglavlju 23.* Indikacije, kontraindikacije, tehnike laparotomija i hysterotomija sistematično su razrađene i međusobno uspoređene. Poseban značaj je dodijeljen tehnici Misgav-Ladach (sec. Starck), kao suvremenoj metodi izbora za izvođenje carskog reza, gdje autor iznosi vlastito iskustvo i rezultate publicirane u domaćoj i stranoj stručnoj periodici. *Poglavlje obuhvaća i zahvate uvjetno vezane uz carski rez (sterilizacija, miomektomija, opstetrička histerektomija, iterativni carski rez)*

U sljedeća *tri poglavlja: 24. »Izvrtnje (inverzija) maternice«, poglavlje 25. »Kirurško liječenje poslijeporodajnog krvarenja« i poglavlje 26. »Kirurško liječenje ozljeda majke u porodu«* sakupljena su znanja i vještine iz kirurškog i manualnog zbrinjavanja komplikacija koje nastaju tijekom trećeg i četvrtog porođajnog doba. Po primjeru klasičnih udžbenika gradivo je klasificirano i obrađeno, a poseban značaj pridajemo prikazanim učinkovitim kompresivnim hemostatskim operacijama za rješavanje atonije uterusa. Odlikuju se tehničkom jednostavnošću i kliničkom učinkovitošću, ali je nažalost prosječno iskustvo opstetričara u njihovoj primjeni nezadovoljavajuće.

U dva završna poglavlja *»Kirurške bolesti u trudnoći i porodu«* i *»Urološke komplikacije u trudnoći i porodu«* prikazana su najčešća kirurška akutna stanja i urološke komplikacije tijekom trudnoće i poroda. Prikaz problematike počevši od traume i akutnog abdomena, pa zaključno sa fiziološkom hidronefrozom u trudnoći, multidisciplinarnog je karaktera i ima ulogu korisnog podsjetnika u diferencijalnoj dijagnostici i konzilijarnoj praksi.

Dosadašnji raspoloživi udžbenici i monografije na našem jeziku koji su između ostalog obuhvaćali i praktično porodništvo uglavnom su djela puno većeg opsega i obuhvaćaju porodništvo i perinatalnu medicinu kao struku u cijelosti, uključivo s patofiziologiju trudnoće, patologijom trudnoće i fetalnog razvoja, unutar čega je praktična opstetricija samo pripadajući dio većeg ili manjeg opsega. Referalni strani udžbenik europske opstetričke škole, koji je još uvijek literatura za specijalističke ispite, je W. Pschyrembel: *Praktička opstetricija i porodničke operacije* (Medicinska knjiga Beograd-Zagreb, 1975). Uz dužno poštovanje prema svim obnovljenim izdanjima (W. Pschyrembel/J. Dudenhausen) ipak je udžbenik star četiri desetljeća, s time da je posljednje hrvatsko (tada hrvatsko-srpsko) izdanje objavljeno već navedene davne 1975. godine! Komplementarni noviji udžbenici iz SADA su »Munro Kerrs Opera-

tive Obstetrics« (Myerscough, ed. 1998) te »Operative Obstetrics (Gilstrap, Cunningham, VanDorsten, 2002)« koji svojim sadržajem obuhvaćaju istu problematiku, ali su u nekim pojedinostima neprimjenjivi za naše medicinsko područje, praksu i standard medicinske skrbi. Navedeni udžbenici višestruko su citirani u poglavljima knjige dr Habeka, s prepoznatljivom i ostvarenom namjerom autora da iz svega odabere ono što je u nas u današnje vrijeme praktično, stručno i administrativno-forenzički prihvatljivo. Naravno sve je to preneseno u racionalno odabranom opsegu usko profiliranog praktičnog priručnika.

Stručni sadržaj ovog teksta obogaćen je velikim brojem instruktivnih crteža i fotografija, a naročito su vrijedni shematski prikazi pojedinih postupnika toliko potrebnih u standardizaciji kvalitete bilo kojeg oblika zdravstvene skrbi pa tako i porodništva. Velik broj jasno sročene definicije, jezgrovitih indikacijskih i kontraindikacijskih uputa, usporedno protumačenih različitih termina i usklađenje različitog nazivlja kvalitete su za mnemotehnički lako usvajanje i pamćenje gradiva.

Sadržaj ovog djela napisan je na temelju suvremenih znanja i medicinskih principa vezanih za porodničke

operacijske zahvate i praktično porodništvo kao manualnu vještinu. Obuhvaćena tematika prilagođena je mogućnostima našeg zdravstvenog sustava i standarda, a samo gradivo je ponuđeno na dovoljno sažet, ilustrativan i za učenje pregledan način. S gledišta praktične opstetricije, cilj autora da na jednom mjestu sakupi i instruktivno prikaže opstetriciju kao manualnu operacijsku vještinu u potpunosti je ostvaren. Svojim nastankom ova knjiga postaje značajan doprinos u praktičnoj izobrazbi specijalizanata i mladih specijalista ginekologije i porodništva čime je ispunila svoju osnovnu namjenu.

Ova knjiga kao i pripadajući poslijediplomski tečaj imaju **temeljni zadatak da ožive praktično porodništvo kao manualnu vještinu** kod specijalizanata i mladih specijalista, kojima je posljednjih godina smanjena mogućnost praktične edukacije i samostalnog izvođenja »*artis obstetriciae*«. Upravo zato je ovo djelo nadasve dobrodošlo kao prvenstveno praktični specijalistički priručnik, a naročita mu je vrijednost što je izvorni prvijenac na hrvatskom jeziku iz tog stručnog područja.

*Prof. dr. sc. Višnja Latin,
dr. sc. Milan Kos*

**VIJESTI
NEWS**

**Poslijediplomski tečaj I. kategorije – Tečaj stjecanja znanja s provjerom
PORODNIČKE OPERACIJE
Zagreb, 21.–25. rujna 2009.**

Teme predavanja, seminara i vježbi: Epiziotomija i reparacija medicine • Anestezija i analgezija u porodništvu • Dilatacijske metode vrata maternice • Endoskopsko liječenje anomalija maternice • Evakuacija materija, kiranja i kiretaža • Kirurško liječenje porođajnog i poslijeporođajnog krvarenja • Vanjski i unutrašnji (kombinirani) okret djeteta • Ručne pomoći pri vaginalnom rađanju djeteta u stavu zatkom i ekstrakcija djeteta • Carski rez • Intrapartalni zahvati • Kirurške komplikacije u porodništvu • Opšivanje vrata maternice • Tromboprofilaksa u porodništvu • Porodničke operacije kod distocije ramena • Operacije kod izvanmaternične trudnoće • Porod vakuum ekstrakcijom i forcepsom • Tehnike postupaka medicinski potpomognute oplodnje • Invazivni antenatalni postupci • Urološke komplikacije u porodništvu • Postupci kod zaostale posteljice • Kirurško liječenje ozljeda roditelja.

Voditelji tečaja: dr. sc. Dubravko Habek, doc. dr. sc. Ratko Matijević, prim. dr. sc. Berivoj Mišković

Mjesto održavanja: Klinika za ginekologiju i porodništvo Medicinskoga fakulteta i Opće bolnice »Sveti Duh«, 10000 Zagreb, Sv. Duha 64

Tajnice tečaja: Smiljka Mačvanin, Biserka Milić,

Tel: 385 1 3712 317; fax 385 1 3745 534; e-mail: dubravko.habek@zg.t-com.hr

Tečaj je namijenjen *specijalistima i specijalizantima ginekologije i opstetricije*. Polaznici će na tečaju primiti knjigu »Porodničke operacije«.

Metode provjere stečenih znanja, vještina ili stavova: pismeni test i ispit praktičnih vještina na lutki-fantomu za porodničke operacije; **Broj ECTS bodova:** 3,5; **Predviđena cijena tečaja:** po polazniku 3000 kuna